

דף לה.

עין משפט א ב

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ה ה"ג

לְפָנִים מִמֶּנּוּ סוּרָג מִקִּיף סָבִיב גָּבְהוּ עֲשָׂרָה
טַפָּחִים מוֹלְפָנִים מִן הַסּוּרָג הַחִיל [גָּבְהוּ] עֶשְׂרֵי אַמּוֹת.
וְעָלְיוֹ הוּא אוֹמֵר בְּקִינּוֹת (אִיכָה ב-ח) וַיֵּאבֵּל חָל וַחֲוָמָה
זו חומת העזרה:

עין משפט ג

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ו ה"א

הַמְקַדֵּשׁ כָּלוּ לֹא הָיָה בְּמִישׁוֹר יֵאָלָא בְּמַעְלָה הָהָר.
כְּשֶׁאָדָם נִכְנָס מִשְׁעַר מְזֻרְחֵי שֶׁל הַר הַבַּיִת מְהֵלֵךְ עַד סוֹף
הַחִיל בְּשׂוּהָ. וְעוֹלָה מִן הַחִיל לְעֶזְרַת הַנָּשִׁים בְּשָׂתַיִם
עֲשָׂרָה מַעְלוֹת רוּם כָּל מַעְלָה חֲצֵי אַמָּה וְשִׁלְחָה חֲצֵי
אַמָּה:

מ. כסף משנה ומ"ש לפניו ממנו סורג וכו' עד גובהו י' אמות בפרק הנזכר ופירוש סורג מקלעות עצים ארוגות זו על גבי זו באלכסון כלשון מסרגין את המטות וכתב הרא"ש שהסורג נעשה לטלטול שבת ולזה היה גבוה י' טפחים כדין כל מחיצה דהיקף הר הבית לא מהני דהוי הוקף ולבסוף פתח דלא מהני. ומ"ש ועליו הוא אומר בקינות ויאבל חל וחומה. בפ' כיצד צולין (דף פ"ו):

נ. כסף משנה המקדש כולו לא היה במישור וכו'. בפ"ב דמדות (משנה ג') לפניו ממנו החיל י' אמות וי"ב מעלות היו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה ופירש"י בפירקא קמא דיומא (דף ט"ו) שלחה משך רוחב המעלה חצי אמה וארכה בכל רוחב ההר לצפון ולדרום:

עין משפט ד

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ה ה"ה

כָּל שֵׁעַר מֵהֵן הָיָה רָחֵבוֹ עֶשְׂרֵי אַמּוֹת וְגָבְהוּ עֶשְׂרִים
אַמָּה ^ס. וְהָיוּ לוֹ דִּלְתוֹת מְחֻפּוֹת זָהָב. חוּץ מִשֵּׁעַר מְזוֹרְחֵי
שָׁהִיָּה מְצֻפֶּה נְחֹשֶׁת דּוֹמָה לְזָהָב. וְשֵׁעַר זֶה הוּא הַנִּקְרָא
שֵׁעַר הָעֲלִיּוֹן וְהוּא שֵׁעַר נִיקְנוֹר:

עין משפט ה

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ה ה"ב

וְחֻמְשָׁה שֵׁעָרִים הָיוּ לוֹ. אֶחָד מֵן הַמַּעֲרָב וְאֶחָד מֵן
הַמְּזָרְח וְאֶחָד מֵן הַצָּפוֹן וְשְׁנַיִם מֵן הַדְּרוֹם. רָחֵב כָּל שֵׁעַר
עֶשְׂרֵי אַמּוֹת וְגָבְהוּ עֶשְׂרִים. וַיֵּשׁ לָהֶם דִּלְתוֹת:

עין משפט ו

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ה ה"ה

עיי' לעיל עין משפט ד

עין משפט ז

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ו ה"ה

נִמְצָא גִבָּה קֶרְקַע הַהֵיכָל ^פעַל קֶרְקַע שֵׁעַר הַמְּזָרְח שֶׁל הַר
הַבַּיִת שְׁתַּיִם וְעֶשְׂרִים אַמּוֹת. וְגִבָּה שֵׁעַר הַר הַבַּיִת עֶשְׂרִים

ס. כסף משנה ומ"ש כל שער מהם היה רחבו י' אמות וכו'. בפ"ב דמדות. ומ"ש ושער זה הוא נקרא שער העליון. ומ"ש והוא שער נקנור. בפ"ק דמדות (מ"ד):

ע. כסף משנה ומ"ש וה' שערים היו לו אחד מן המערב ואחד מן המזרח וכו'. בפ"ק דמדות (משנה ג'). ומ"ש רחב כל שער י' אמות וגובהו עשרים ויש להם דלתות. בפרק שני דמדות (משנה ג'):

פ. כסף משנה ומה שכתב נמצא גובה קרקע ההיכל על קרקע שער המזרח של הר הבית כ"ב אמות וגובה שער הבית עשרים אמה לפיכך העומד כנגד שער המזרח אינו רואה פתח ההיכל ומפני זה עשו כותל שעל גבי שער זה נמוך וכו'. בפרק שני דמדות וכל הכתלים שהיו שם היו גבוהים חוץ מכותל המזרחי שהכהן השורף את הפרה עומד בראש הר המשחה ומתכוון ורואה בפתחו של היכל בשעת הזיית הדם ופירש"י בפרק קמא דיומא (ט"ז) כל הכתלים שהיו שם בכל בנייני הר הבית היו גבוהים הרבה מאד שהיו כל פתחים שבהם גבוהים

אָמָה. לְפִיכֶן הָעוֹמֵד כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמְּזֻרָח אֵינוֹ רוֹאֶה פֶּתַח הַהֵיכָל. וּמִפְּנֵי זֶה עָשׂוּ כְּתוּל שַׁעַל גְּבִי שַׁעַר זֶה נְמוּף. כְּדֵי שְׂיֵהָא פֶּהֶן הָעוֹמֵד בְּהַר הַמְּשַׁחָה רוֹאֶה פֶּתַח הַהֵיכָל בְּשַׁעַה שְׂמִיזָה מְדִם הַפָּרָה נִכַח הַהֵיכָל:

עין משפט זז

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ה ה"ז

וְלִפְנֵי הָעֶזְרָה בַּמְּזֻרָח הִיְתָה עֶזְרַת הַנָּשִׁים.^ז וְהִיא הִיְתָה אַרְךָ מֵאָה אֵמָה וַחֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים עַל רַחֲב קל"ה. וְאַרְבַּע לְשָׁכוֹת הָיוּ בְּאַרְבַּע מְקַצְעוֹתֶיהָ שֶׁל אַרְבָּעִים אַרְבָּעִים אֵמָה וְלֹא הָיוּ מְקוֹרוֹת וְכֵן עֲתִידִין לְהִיּוֹת:

עין משפט ט

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ה ה"ח

וַיְמָה הֵם מְשַׁמְשׁוֹת. דְּרוֹמִית מְזֻרְחִית לְשִׁפְתַת הַנְּזִירִים שְׁשָׁם מְבַשְׁלִין אֶת שְׁלֵמֵיהֶם וּמְגַלְחִין אֶת שַׁעְרָם. מְזֻרְחִית

עשרים אמה לבד ממה שעל הפתחים הרבה מאד. חוץ מכותל מזרחי והוא התחתון לרגלי הר הבית שבו נכנסים לחיל שלפני עזרת הנשים ומן החיל נכנסים לעזרת הנשים ומעזרת נשים לעזרה הגדולה. שכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה הוא הר הזיתים אשר על פני ירושלים מקדם ופני הכהן למערב ומתכוין ורואה מעל גובה ראש הכותל דרך השערים שלפנים ממנו פתחו של היכל כשהוא מזה בדם כדכתיב והזה אל נכח פני אהל מועד ואם היה הכותל גבוה אע"פ שהשערים מכוונים זה כנגד זה שער הר הבית כנגד שער עזרת הנשים ושער עזרת הנשים כנגד שער העזרה הגדולה ושער העזרה כנגד פתח ההיכל לא היה יכול לראות את פתח ההיכל דרך פתחים לפי שההר הולך ומגביה ועולה עד שקרקע פתח ההיכל גבוה עשרים אמות יותר מקרקעי רגלי הר הבית ונמצאת אסקופת ההיכל גבוהה ממשקוף פתח הר הבית ולא יוכל לראות חלל פתח ההיכל דרך אותו פתח עכ"ל. ורבינו בפירוש המשנה פ"ב דמדות אמתני' דכל הכתלים שהיו שם היו גבוהים כתב ככל מה שכתב בפרק זה באר היטב:

ז. כסף משנה ולפני העזרה במזרח היתה עזרת הנשים וכו' עד כדי שלא יהיו מעורבבין. בפ"ב דמדות:

צְפוּנִית לְשֶׁכֶת דִּיר הָעֵצִים שְׁשָׁם כְּהָנִים בְּעֲלֵי מוּמִין
 מִתְלִיעִים בְּעֵצִים. שְׁכָל עֵץ שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת פָּסוּל.
 צְפוּנִית מְעַרְבִית לְשֶׁכֶת הַמְצָרְעִים. מְעַרְבִית דְּרוּמִית בָּהּ
 הָיוּ נוֹתְנִין יִין וְשֶׁמֶן וְהָיָא הִיתָה נִקְרָאת לְשֶׁכֶת בֵּית
 שְׁמֵיָא:

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ה ה"ט

עין משפט י

עֲזֵרַת הַנָּשִׁים הִיתָה מְקַפֶּת גְּזוּזוֹטְרָא כְּדֵי שְׂיִהְיוּ הַנָּשִׁים
 רוֹאוֹת מְלֻמְעָלָן וְהָאֲנָשִׁים מְלֻמְטָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ
 מְעַרְבְּבִין. וּבֵית גְּדוֹל הָיָה בְּצַד הָעֲזָרָה בְּצְפוּנָה מִבְּחוּץ
 בֵּין הָעֲזָרָה וְהַחִיל וְהָיָה בְּנוֹי כְּפָה וּמְקָף רְבָדִין שֶׁל אָבִן
 וְהוּא הָיָה נִקְרָא בֵּית הַמוֹקֵד. וּשְׁנֵי פְתָחִים הָיוּ לוֹ אֶחָד
 פְּתוּחַ לְעֲזָרָה וְאֶחָד פְּתוּחַ לְחִיל:

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ו ה"ב

עין משפט כ

וּמַהֲלֵךְ כָּל עֲזֵרַת הַנָּשִׁים בְּשׂוּהָ. וְעוֹלָה מְמַנָּה לְעֲזֵרַת
 יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא תַחֲלַת הָעֲזָרָה בְּחֻמֵּשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת ^ק. רוּם
 כָּל מַעֲלָה חֲצִי אִמָּה וְשְׁלֹחָה חֲצִי אִמָּה:

^ק. כסף משנה ומה שכתב ועולה ממנה לעזרת ישראל שהוא תחלת העזרה בט"ו מעלות וכו'.
 בפרק ב' דמדות וחמש עשרה מעלות עולות [מתוכה] לעזרת ישראל ושנינו באותו פרק
 כל המעלות שהיו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה:

דף לה:

עין משפט א

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ו ה"ו

וּלְשָׁכוֹת הָיוּ שָׁם תַּחַת עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל פְּתוּחוֹת לְעֲזָרַת
הַנְּשִׂים ^ר. שָׁשׁ הַלּוּיִם נוֹתְנִין הַכְּנוֹרוֹת וְהַנְּבָלִים
וְהַמְּצֻלְתִּים וְכָל כְּלֵי הַשִּׁיר. וְעַל הַדּוּכָן הָעוֹלָה מֵעֲזָרַת
יִשְׂרָאֵל לְעֲזָרַת הַכֹּהֲנִים הָיוּ הַלּוּיִם עוֹמְדִים בְּשַׁעַת
שְׂאוֹמְרֵי שִׁירָה עַל הַקֶּרֶבֶן:

עין משפט ב

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ה ה"ג

וְרוּחַב הָעֲזָרָה מִן הַצָּפוֹן לְדָרוֹם מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים
וְחָמֵשׁ וְזָהוּ חֶשְׁבוֹנָן. מִכְּתֵל צְפוּנֵי עַד בֵּית הַמִּטְבָּחִים
שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת. בֵּית הַמִּטְבָּחִים י"ב אַמּוֹת וּמִחֻצָּה. וְשָׁם
תּוֹלֵין וּמְפָשִׁיטִין אֶת הַקֶּדָּשִׁים בְּצִדּוֹ:

ר. כסף משנה ומ"ש ולשכות היו שם תחת עזרת ישראל וכו'. בפרק ב' דמסכת מדות. ומה שכתב ועל הדוכן העולה מעזרת ישראל לעזרת הכהנים היו הלויים עומדים בשעה שאומרים שירה על הקרבן. בס"פ ב' דערכין (דף י"ג):

ש. כסף משנה ומ"ש ורוחב העזרה מן הצפון לדרום קל"ה וזהו חשבונן וכו'. שם מן הצפון לדרום קל"ה מן הכבש ולמזבח ס"ב מן המזבח לטבעות שמונה אמות מקום הטבעות כ"ד מן הטבעות לשלחנות ד' מן השלחנות לננסים ארבע מן הננסים לכותל העזרה ח' אמות והמותר בין הכבש לכותל ומקום הננסים ונראה מדברי רבינו שהח' אמות ששינו עליהם מן הטבעות לשלחנות ארבע מן השלחנות ולננסים ארבע הם מקום השלחנות שח' שלחנות היו שם כדתנן בפרק ששי ממסכת שקלים והיו נתונות בח' אמות אלו. וה"פ מן הטבעות למחצית השלחנות ארבע ומחצית השלחנות לננסים ארבע וממה ששינו והמותר בין הכבש לכותל ומקום הננסים מפרש רבינו דחציין דהיינו י"ב אמות וחצי לבין הכבש ולכותל וי"ב ומחצה למקום הננסים. ופירוש ננסים הם עמודים קצרים ואנקליות של ברזל קבועים בהם שבהם תולין ומפשיטין כמו ששינו בפ"ג דמדות (מ"ה):

עין משפט ג

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ה הי"ב

אָרְךָ הָעֲזָרָה מִן הַמְזָרְח לַמַּעֲרָב קפ"ז וְזוּהוּ חֲשֻׁבוֹנָן.
 מִכְּתַל מַעֲרָבֵי שֵׁל עֲזָרָה עַד כְּתַל הַהֵיכָל אַחַת עֲשָׂרָה
 אַמָּה. וְאָרְךָ הַהֵיכָל כָּלוּ מֵאָה אַמָּה. בֵּין הָאוֹלָם וְלַמְזֻבַּח
 שְׁתֵּים וְעֶשְׂרִים. הַמְזֻבַּח שְׁתֵּים וּשְׁלֹשִׁים. מְקוֹם דְּרִיסַת
 רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים וְהוּא הַנִּקְרָא עֲזָרַת כֹּהֲנִים אַחַת עֲשָׂרָה
 אַמָּה. מְקוֹם דְּרִיסַת רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל וְהוּא הַנִּקְרָא עֲזָרַת
 יִשְׂרָאֵל אַחַת עֲשָׂרָה אַמָּה:

עין משפט ד

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ו הי"ג

וּמֵהַלֵּךְ כָּל עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל בְּשׁוּהָ וְעוֹלָה מִמֶּנּוּ לְעֲזָרַת
 הַכֹּהֲנִים בְּמַעְלָה גְבוּהָה אַמָּה אֶעֱלֶיָהּ דּוּכָן יֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ
 מַעְלוֹת. רוּם כָּל מַעְלָה חֲצִי אַמָּה וְשְׁלֹחָה חֲצִי אַמָּה.
 נִמְצְאָת עֲזָרַת הַכֹּהֲנִים גְבוּהָה עַל שֵׁל יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי אַמּוֹת
 וּמִחְצָה:

ת. כסף משנה אורך העזרה מן המזרח למערב קפ"ז וזהו חשבונן וכו' עד מקום דריסת רגלי ישראל והוא הנקרא עזרת ישראל י"א אמה. בפ"ה דמדות (משנה א'):

א. כסף משנה ומה שכתב ועולה ממנו לעזרת הכהנים במעלה גבוהה אמה ועליה דוכן יש בו ג' מעלות וכו'. שם גבי עזרת ישראל ועזרת הכהנים רבי אליעזר בן יעקב אומר מעלה היתה [שם] וגבהה אמה והדוכן נתון עליה וכו' ג' מעלות של חצי חצי אמה נמצאת עזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל שתי אמות ומחצה ופירש"י בפ"ק דיומא וכו' שלש מעלות של חצי אמה שעולים בה לדוכן:

עין משפט ה

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ה ה"ד

לְפָנִים מִן הַחֵיל הַעֲזָרָה ב. וְכָל הַעֲזָרָה הַיְתָה אַרְךָ קפ"ז
עַל רֹחַב קל"ה. וְשִׁבְעָה שְׁעָרִים הָיוּ לָהּ. שְׁלֹשָׁה מִן
הַצָּפוֹן הַסְּמוּכִין לַמְּעָרָב. וְשְׁלֹשָׁה מִן הַדְּרוֹם סְמוּכִין
לַמְּעָרָב. וְאַחַד בַּמְּזָרְחַ מְכוּן כְּנֶגֶד בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים
בְּאַמְצָע:

עין משפט ו

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ב ה"ה

מְזַבַּח שְׁעָשָׂה מֹשֶׁה וְשְׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה וְשְׁעָשׂוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה
וְשְׁעָתִיד לַהֲעָשׂוֹת כָּלֵן עֶשֶׂר אַמּוֹת גְּבוּהָ כָּל אֶחָד מֵהֶן.
וְזֶה הַפְּתוּב בַּתּוֹרָה (שמות כז-א) 'וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ'
מְקוֹם הַמְּעָרְכָה בְּלִבָּד. וּמְזַבַּח שְׁעָשׂוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה וְכֵן

ב. כסף משנה לפנים מן החיל העזרה וכו'. בפ"ה דמדות (מ"א): ומ"ש וז' שערים היו לה
שלשה מן הצפון וכו' עד ואחד במזרח. בפרק קמא דמדות (מ"ד) ומ"ש בשערים שבצפון
ושבדרום סמוכים למערב. שם בפ"ב (מ"א) ובשקלים פ"ו. ומ"ש ואחד במזרח מכוון כנגד
בית קדשי קדשים באמצע. בפ' הרואה (דף נ"ד) שנינו לא יקל אדם ראשו כנגד שער המזרח
שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים:

ג. כסף משנה מזבח שעשה משה וכו'. בפרק קדשי קדשים (דף נ"ט): תניא ושלש אמות
קומתו דברים ככתבן דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר נאמר כאן רבוע ונאמר להלן רבוע
מה להלן גובהו פי שנים בארכו אף כאן גבהו פי שנים בארכו וכו' א"ל רבי יוסי והלא
כבר נאמר ואת קלעי החצר ואת מסך שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח מה משכן
י' אמות אף מזבח י' אמות וכו' ומה ת"ל וג' אמות קומתו משפת סובב ולמעלה ופירש"י
משפת סובב ולמעלה עד מקום הקרנות ולמטה הימנו ו' אמות וגובה הקרנות אמה הרי
עשר וידוע דהלכה כרבי יוסי לגבי רבי יהודה ועוד דסתם גמרא בפרק שתי הלחם (מנחות
דף צ"ו) כרבי יוסי ופירש"י וג' אמות קומתו במזבח הנחשת כתיב ונאמר להלן רבוע
במזבח הזהב אמה ארכו ואמה רחבו רבוע ואמתים קומתו אף כאן גבהו פי שנים כארכו
הרי י' אמות וכו' משפת סובב ולמעלה עד מקום הקרנות ולמטה הימנו ו' אמות וגובה
הקרן אמה ועיין במה שאכתוב לקמן בפרק זה: ומזבח שעשו בני הגולה וכו'. משנה בפ"ג
דמדות (משנה א').

הַעֲתִיד לְהַבְנוֹת מֵדַת אָרְכוֹ וְרַחְבּוֹ ל'ב אַמּוֹת עַל ל'ב
אַמּוֹת:

הַרְמַב"ם הַל' בֵּית הַבְּחִירָה פ"ב ה"ו

עין משפט ז

עֶשֶׂר אַמּוֹת שֶׁל גֹּבֵה הַמְזֻבָּח יִמְהֵן בְּאַמָּה בַּת חֲמִשָּׁה
טְפָחִים וַיִּמְהֵן בְּאַמָּה בַּת שְׁשֵׁה טְפָחִים. וְשָׂאָר כָּל אַמּוֹת
הַבְּנִיָּן בְּאַמָּה בַּת שְׁשֵׁה טְפָחִים. וְגֹבֵה כָּל הַמְזֻבָּח נ"ח
טְפָחִים:

ד. כסף משנה עשר אמות של גובה המזבח וכו'. בפ"ז דכלים (משנה י') תנן רבי יהודה אומר אמה של בנין בת ששה טפחים ושל כלים ה' ומייתי לה בפ' שתי הלחם במנחות (דף צ"ז) ומייתי עלה קרא דכתיב ואלה מדות המזבח באמות אמה אמה וטפח וחק האמה ואמה רוחב וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד וכו' חיק האמה זה יסוד אמה רוחב זה סובב וגבולה אל שפתה סביב וכו' אלו הקרנות ופירש"י מדות המזבח מזבח העולה. באמות אמה אמה וטפח באמות בינוניות יהא מאמותיו אמה וטפח דאמותיו והן בשל חמשה דהוה ליה של ששה אמה וטפח באלו. וחיק האמה כלומר באלו אמות אני אומר שיהו בנות חמשה וחק האמה דהיינו יסוד. אלו הקרנות זרת אמה האחד דמאמצעית האבן מודד והויה זרת לכל רוח דהיינו אמה כל זרת חצי אמה ומסיק התם חיק האמה בגובהה אמה רוחב כניסה ופירש"י חיק האמה בגובהה אותה אמה שמן הרצפה ועד היסוד באמה בת ה'. ואמה רוחב כניסה דסובב באמה בת ה' אבל כניסה דיסוד באמה בינונית. וגבולה על שפתה סביב דגבהו דקרן באמה בת ה' עכ"ל. אבל רבינו מפרש דכי אמרינן ואמה רוחב כניסה אשתי כניסות קאי בין דיסוד בין דסובב דתרווייהו באמה בת ה' טפחים ולפ"ז כי קתני חיק האמה זה יסוד אמה רוחב זה סובב ואסיקנא חיק האמה בגובהה לאו לאפוקי כניסה היא דכניסה נמי הוי באמה בת ה' אלא לאשמועינן דגובהה באמה בת ה' הוא דאתא וכי קאמר במסקנא ואמה רוחב כניסה היינו בין כניסה דיסוד בין כניסה דסובב: ומ"ש וגובה כל המזבח נ"ח טפחים. הכי אמרינן התם בגמרא על פי מה שנתבאר שגובה המזבח עשר אמות וכל אמה בת שש טפחים זולת אמות היסוד ואמות הקרנות שהם בנות חמש טפחים:

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ב ה"ז

וְכַךְ הֵיטָה מְדָתוֹ וְצוּרְתוֹ ה'. עֲלֵה חֲמִשָּׁה טְפָחִים וְכֹנֶס
חֲמִשָּׁה טְפָחִים זֶהוּ יְסוּד. נִמְצָא רַחֲב שְׁלֹשִׁים אֲמָה וּשְׁנֵי

ה'. כסף משנה ומ"ש וכך היתה מדתו וצורתו עלה ה' טפחים וכנס ה' טפחים זה יסוד וכו'. בפ"ג דמדות (משנה א') תנן המזבח היה ל"ב על ל"ב עלה אמה וכנס אמה זה יסוד נמצא ל' על ל' עלה ה' וכנס אמה זה הסובב נמצא כ"ח על כ"ח מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה נמצא כ"ו על כ"ו מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה נמצא כ"ד על כ"ד מקום המערכה ואמרינן עלה בפ' שתי הלחם (דף צ"ז:): עלה אמה וכנס אמה זה יסוד נמצא ל' על ל' שלשים ושני טפחים הויין כלומר כיון דכניסה דיסוד לא הוי אלא באמה בת ה' פשו טפח מכאן וטפח מכאן ותו עלה ה' וכנס אמה זהו סובב נמצא כ"ח על כ"ח כ"ח וד' טפחים הוי אלא דכיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה ואע"ג דהא דאמרינן כיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה אתמר למאי דס"ד דחיק האמה כנסה ובתר הכי אסיקנא דחיק האמה כגבהה כבר נתבאר שרבינו סובר דלמסקנא נמי כנסה דיסוד באמה בת ה' טפחים וזהו שכתב רבינו בפ"י המשנה פ"ג דמדות מה שאמר נמצא ל' על ל' הוא ל' ושני טפחים על ל' ושני טפחים לפי שלא כנס אלא ה' טפחים כמו שביארנו וכן אמר נמצא כ"ח על כ"ח היינו כ"ח וד' טפחים אלא שהוא לא מנה הטפחים שהוא פחות מאמה כיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה וזה המאמר קיים עכ"ל. כלומר אע"ג דהא דכיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה אתמר למאי דס"ד הוא מאמר קיים דגם למאי דאסיקנא אמרינן הכי. ודע דאפי' לפירוש רש"י אנו צריכין לומר דמתניתין לאו דוקא דהא גם למסקנא כניסה דסובב באמה בת ה' טפחים ואם כן ע"כ כי קתני נמצא כ"ח על כ"ח היינו כ"ח ושני טפחים על כ"ח ושני טפחים אלא דכיון דהוי בציר מאמה לא חשיב ליה ולדעת רבינו דכניסה דיסוד נמי הוי באמה בת ה' טפחים הוה ליה ד' טפחים דלא חשיב להו. ובהשגות רחבו כ"ד אמה וד' טפחים על כ"ד אמה וד' טפחים. א"א אולי אינו כן כי הד' טפחים הם כניסת הקרנות מדפני המזבח עכ"ל. ודבר פשוט הוא שטענת אולי אינה טענה וכל שכן למה שכתבתי דלפירש"י נמי כ"ח על כ"ח לאו דוקא. וכתוב בפרוש ה"ר שמעיה על מתניתין דבסמוך עלה אמה וכנס אמה עלה ה' וכנס אמה הכניסות שנה במשנה אבל עלה שלש זה מקום הקרנות שלא היה שם כניסה לא קא חשיב ואותן ג' כתובות במקרא וג' אמות קומתו משפת סובב ולמעלה עכ"ל. כלומר דאמרינן בפרק קדשי קדשים לרבי יוסי דנקטינן כוותיה דמאי דכתיב וג' אמות קומתו היינו משפת סובב ולמעלה וכמו שכתבתי לעיל והיינו מקום הקרנות ובסמ"ג מצאתי שהיה כתוב כן במשנה עצמה שהוא גורס במשנה עלה ה' אמות וכנס אמה זהו סובב עלה ג' וכנס אמה זהו מקום הקרנות כלומר וגובה כל קרן אמה הרי עשר אמות גובה המזבח וכיון שכן יש להגיה בדברי רבינו אצל מ"ש ונמצא רחבו כ"ח אמה וד' טפחים על כ"ח אמה וד' טפחים עלה י"ח טפחים וכונס לקרן זוית של הי"ח בנין חלול מרובע לכל ד' קרנות וכן מצאתי בספר מוגה:

טַפְּחִים עַל רֹחַב שְׁלֵשִׁים אַמָּה וּשְׁנֵי טַפְּחִים. עָלָה שְׁלֵשִׁים
 טַפְּחִים וְכַנֵּס חֲמִשָּׁה טַפְּחִים זֶהוּ סוּבֵב [עָלָה י"ח טַפְּחִים
 זֶהוּ מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה] נִמְצָא רֹחַבוֹ שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים אַמָּה
 וְאַרְבָּעָה טַפְּחִים עַל שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים אַמָּה וְאַרְבָּעָה
 טַפְּחִים [עָלָה י"ח טַפְּחִים וְכוּנֵס לְקֶרֶן זְוִית שֶׁל הַי"ח
 בְּנֵין חֲלוּל מְרַבֵּעַ לְכָל אַרְבַּע קְרָנוֹת] וּמְקוֹם הַקְּרָנוֹת אַמָּה
 מְזֵה וְאַמָּה מְזֵה סָבִיב. וְכֵן מְקוֹם רַגְלֵי הַכְּהֻנִּים אַמָּה
 סָבִיב. נִמְצָא מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה רֹחַבוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אַמּוֹת
 וְאַרְבָּעָה טַפְּחִים עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אַמּוֹת וְאַרְבָּעָה
 טַפְּחִים:

הַרְמַב"ם הַל' בֵּית הַבְּחִירָה פ"ב ה"ח

גִּבְהַ פֶּלַק קֶרֶן וְקֶרֶן חֲמִשָּׁה טַפְּחִים. וְרַבּוּעַ פֶּלַק קֶרֶן אַמָּה
 עַל אַמָּה. וְאַרְבַּע הַקְּרָנוֹת חֲלוּלוֹת הָיוּ מִתּוֹכָן. וְגִבְהַ

ו. כסף משנה ומ"ש רבינו גובה כל קרן ה' טפחים וריבוע כל קרן אמה על אמה נתבאר
 בסמוך. ומ"ש וד' הקרנות חלולות היו מתוכן שם (זבחים דף ג"ד): א"ר כהנא אבנים של
 קרנות חלולות היו שנאמר ומלאו כמזרק כזויות מזבח הכא נמי אבנים שלמות אמר רחמנא
 אלא דמחית מידי מתותיה ושקיל ליה ופירש"י קרנות של מזבח חלולות היו נקובים נקבים
 עמוקים בארבעתן שיפול דם החטאת ויבלע לתוכו. כמזרק כזויות מזבח אלמא בית קיבול
 יש במזרקים. דמחית מידי מתותיה מקלות וקסמים דקים נתן בין חלוקי האבנים וכשיבש
 הוציאם ונשארו מקומות בנקבים חלולים ולא הוצרך לפגום פגימות לנקבים: ומ"ש וגובה
 מקום המערכה י"ח טפחים. כתב הראב"ד על זה לא ידעתי מהו גובה המערכה וכו'. ובאמת
 שדבריו בזה תמוהים בעיני שאיך עלה על דעתו לומר דמקום מערכה הוא התפוח. גם מ"ש
 שהנוסחא המדוייקת רוחב מקום המערכה י"ח טפחים וכו' איני יודע איך אפשר לומר כך
 שהרי כתב רבינו בסמוך שרוחב המערכה כ"ד אמות וארבע טפחים ונתבאר שהוא משנה
 וגמרא ואיך יתכן לומר שרוחב מקום המערכה י"ח טפחים כמו שכתב הראב"ד שהיא
 הנוסחא המדוייקת גם מ"ש ושני הטפחים הם שפיחתו משתי הקרנות ברחבן ואולי יש

מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה י"ח טְפָחִים. נִמְצָא חֲצֵי גִבָּה הַמְזַבֵּחַ
כ"ט טְפָחִים מְסוּף הַסּוֹבֵב וּלְמִטָּה:

עין משפט ז'

הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ב ה"ט

וְחוּט שֶׁל סִקְרָה הָיָה חוּגֵר בְּאֻמְצֵעַ הַמְזַבֵּחַ [כְּשֵׁשָׁה
טְפָחִים מְסוּף הַסּוֹבֵב וּלְמִטָּה] לְהַבְדִּיל בֵּין דָּמִים
הָעֲלִיוֹנִים לְדָמִים הַתַּחְתּוֹנִים. וְנִמְצָא גִבָּהוּ מִן הָאָרֶץ עַד
מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה תִּשְׁעַ אַמּוֹת פְּחוֹת טַפַּח:

לומר שאותם שני טפחים היו פגימה וכו' איני יכול ליישבו דרבינו מיירי בגובה ואותם שני טפחים הם ברוחב ומה ענין זה לזה. ומה שכתב אחר כל זה התבוננתי מדבריו שהוא קורא מן הסובב ולמעלה מקום מערכה מי יתן ואדע מאחר שהתבונן וירד לסוף דעתו למה לו לכתוב לנו מה שעלה בדעתו קודם שהתבונן בדבריו ומה גם בהיותם דברים תמוהים. ומה שסיים הראב"ד וזהו שכתב וגובה מקום מערכה י"ח טפחים שהם שלש אמות ולמעלה במזבח של משה כתב כמו כן בזה הלשון כי בלשון אחרת ידבר אל העם הזה ומשנה לשון חכמינו עכ"ל. מ"ש ולמעלה במזבח של משה כתב כמ"כ בזה הלשון כלומר שכתב למעלה מזבח שעשה משה שלמה ושעשו בני הגולה ושעתיד להעשות כולם י' אמות גובה כל אחד מהם וזה הכתוב בתורה וג' אמות קומתו מקום המערכה בלבד ולשם כתב כהוגן שהזכיר אמות וכאן שינה לשונו להזכיר טפחים ואני אומר דרבינו תנא דווקנא הוא ומפני שאמות גובה המזבח קצתם בנות חמש טפחים כמו שנתבאר הוצרך לכתוב מדת כל דבר גובה המזבח בלשון טפחים להודיענו באי זה מקום נמדד באמה בת ה' טפחים ובאי זה מקום נמדד באמה בת ששה יגמלהו ה' כצדקו שהאיר עינינו. ומ"ש רבינו נמצא חצי גובה המזבח כ"ט טפחים מסוף הסובב מבואר ממה שקדם:

ז. כסף משנה ומה שכתב וחוט של סיקרא היה חוגר באמצע המזבח להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. משנה בפ"ג דמדות (משנה א'). ומ"ש נמצא גובהו מן הארץ עד מקום המערכה ט' אמות פחות טפח. הוא פשוט ממה שנתבאר שאמות גובה היסוד היתה בת ה' ומשם עד הסובב ה' אמות בנות ששה וגובה מקום המערכה ג' אמות בנות ו' שהם ט' אמות בנות ו' טפחים פחות טפח: